

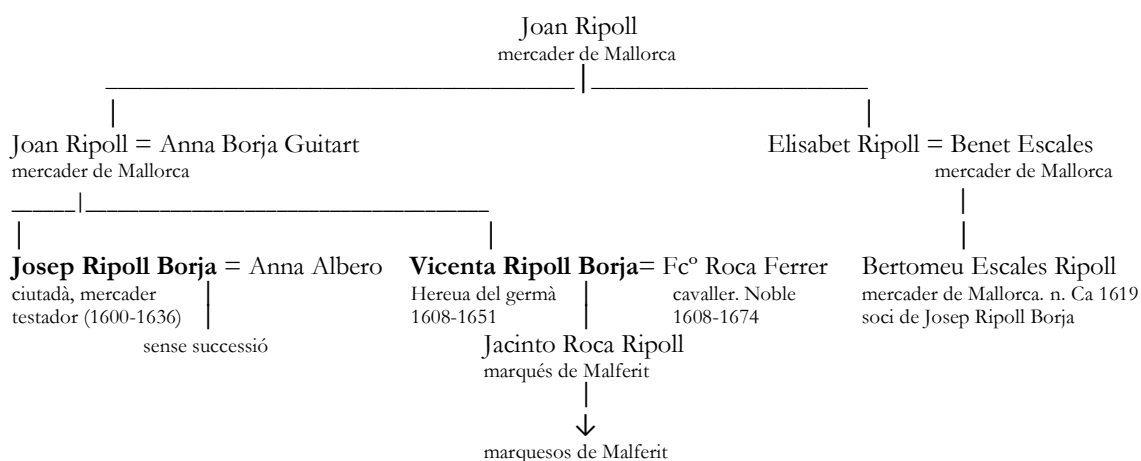
EL TESTAMENT DEL MERCADER I CIUTADÀ JOSEP RIPOLL BORJA (1600-1636)

Introducció, transcripció i notes
Mariano González Baldoví. 2026

1.- ELS RIPOLL, MERCADERS MALLORQUINS. ENLLAÇOS, DESCENDENTS I NEGOCIS

En el darrer quart del segle XVI es va aveïnar en Xàtiva Joan Ripoll, mercader mallorquí, pare de quatre fills, Joan, Leonor, Tomàs i Elisabet, dels quals només sabem el lloc de naixement del major, també en Mallorca. No en tenim més antecedents, ni tan sols de l'origen i nom de l'esposa, i, pel que fa al nexce de Joan amb la ciutat, apuntem com a una possibilitat que mantinguera relacions comercials amb el mercader de Xàtiva Agustí Guitart, que va morir en 1555, o amb el seu fill Antoni Joan Guitart, mort en 1563. Filla d'Agustí Guitart va ser Jerònima Honorada Guitart, nascuda en 1550, la qual es va casar amb Cristòfol Borja de la Ossa. Resulta molt suggeridor el fet que tres fills d'aquest matrimoni es casaren amb tres fills del Joan Ripoll, mallorquí. El major, Joan Ripoll, es va casar cap a 1599 amb Anna Borja Guitart; la filla segona, Leonor Ripoll, va estar casada amb Tomàs Borja Guitart; el fill tercer, Tomàs Ripoll, es va casar cap a 1598 amb Leonor Borja Guitart, triple enllaçament que mostra la voluntat de les dos famílies per emparentar.

La quarta filla de Joan, Elisabet Ripoll, s'havia casat amb el mallorquí Benet Escalles. Un fill d'aquest matrimoni, Bertomeu Escalles Ripoll, nascut també en Mallorca, es va casar en 1641 amb Jerònima Honorada Borja Gil, filla de l'esmentat Tomàs Borja Guitart i de la segona esposa que va tindre. Bertomeu Escalles es va convertir en administrador de la baronia de Bèlgida, en nom del seu cosí Josep Ripoll, que era el titular de l'arrendament. Per facilitar al lector la comprensió de tan enrevessada parentela, hem representat els enllaços més significatius

Arbre genealògic simplificat dels descendents de Joan Ripoll, major. Elaboració de l'autor

Des del principi, els negocis anaren molt bé als Ripoll, vist que Josep Ripoll Borja, de la primera generació nascuda en Xàtiva, va acumular un extraordinari patrimoni, en part ja heretat de son pare, segons veiem en el contingut del seu testament, que és el document que analitzarem tot seguit, i transcrivim més avall.

Les fonts d'ingressos les conformaven: els arrendaments de Bèlgida i de Bellús, les dues baronies pertanyents als Bellús; un censal d'unes sis-centes lliures, i altre de quantitat major dels que responia la Ciutat. A més, junt al seu cunyat, Jaume Menor i altres, era titular exclusiu de l'avituallament de carn a la ciutat, una concessió en la que arriscaven capital però resultava

molt rendible.¹ Per completar, invertia capital en altres arrendaments del municipi, segons diu, “el general i altres”.

2.- ELS HEREUS I LEGATARIS

Josep Ripoll Borja va dictar testament en 1634, estant en perill de mort. Per sort se’n va eixir, i encara va viure dos anys més. En ell ordenava ser soterrat en el vas dels caputxins, frares amb els que tenia estreta relació, com mostra el fet d’estar sufragant la construcció de la sagristia del temple,² i d’haver obtingut llicència per ser sepel·lit en l’església del convent. En el primer quart del XVII, que va ser el curt recorregut de la seua vida, va tindre temps d’introduir-se en el rovell de la societat xativina: a més de la relació amb els caputxins, tenia coneixença o tracte amb els franciscans, els dominics, els agustins, els carmelites i els frares de Montsant; pertanyia a tres confraries de la ciutat; vivia en una de les dos cases que posseïa en el carrer més exclusiu de Xàtiva, la Corretgeria Ampla, tenint com a veïns altres mercaders rics, notaris i doctors en lleis.

Casa de la Corretgeria Ampla on vivia Josep Ripoll Borja, heretada de son pare en 1628. Foto MGB 2026.

Josep tenia el vent a favor en els negocis, però no en la salut ni en l’aspecte familiar. Havia nascut en 1600, i el veiem fent testament als trenta-quatre anys, afectat de “greu malaltia corporal de la qual temia morir”, una fórmula habitual en els testaments quan les

¹ Jaume Menor anys abans havia format societat amb Pere Agulló, per importar “mulatas cerriles” del Maestrat. Vegeu al *Diplomatari* el Doc. 17570000.2. La carn de consum humà sembla que era majoritàriament de moltó. *Diplomatari*, Doc. 16440606. Per la informació que coneguem, els arrendaments de les senyories, així com el dels abastiments de productes de primera necessitat: carns o farina, enriquien als administradors o proveïdors, com els Martí en Sempere, els Armengot en Llutxent, els Bru en Bolbait, els Pelegero en Senyera, els Ruiz d’Alarcó, procedents d’Almansa, o els de Diego, en Barxeta i en pobles propers a Cullera.

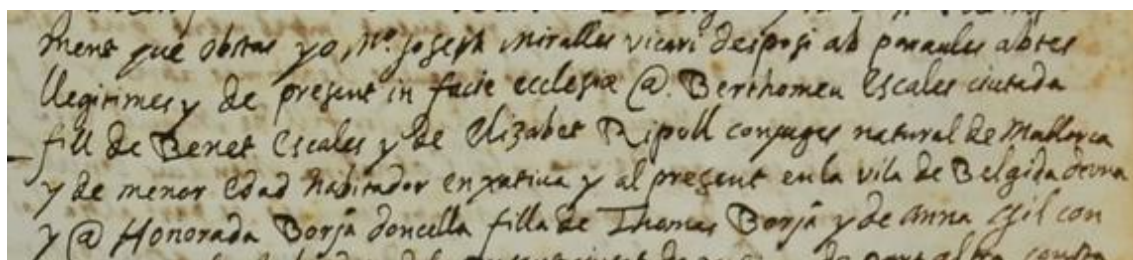
² El modest convent caputxí del segle XVII, va ser enderrocat sense fer soroll ni alçar-se cap veu en contra. A hores d’ara, no hem trobat ni en Madoz ni en Sarthou cap referència al camí seguit pel convent arran de la desamortització. El vàrem visitar en 2004 quan redactava l’inventari de béns artístics mobles de l’Església Catòlica. Ja aleshores vaig trobar a faltar una bella custòdia de sol que es feia servir en el monument del Dijous Sant, la qual tenia una inscripció, publicada per López Sellés, que acreditava que l’ostensori era del convent de la Ciudad de San Felipe. ¿Com interpretar el fet que els frares se’n anaren cap a 1850 a tot estirar, i deixaren la custòdia? Allò que feren els altres convents va ser passar les imatges vasos sagrats i demés objectes de culte a la Seu o a altres parròquies. La congregació de monges de Santa Teresa Jornet es va fer càrrec de l’asil o el va fundar, cosa que no es diu en cap lloc conegut, en 1879, i pel que es veu, allí estava encara la custòdia que havíem vist reiterades voltes a fins els anys seixanta del segle passat. Preguntat en 2004, va transcendir que l’havien traslladada a la casa matriu de València. I ¿Què va ser del convent? Doncs, amb fons de l’Institut Nacional de la Vivienda es va alçar un edifici nou, tombant prèviament el barroc. El cas és que un immoble sufragat amb fons públics va passar a propietat de l’orde, la qual, en tancar l’establiment benèfic en 2020, l’ha posat a la venda.

persones percebien que la mort estava mol a prop. Es va salvar de moment, encara que potser la malaltia no va desaparèixer. Va morir dos anys després, sense haver modificat el testament, tot i que, sembla, va fer algun codicil que desconeguem.

Havia tingut tres germans homes, que moriren de menuts o molt joves sense descendents, deducció que expressem pel fet que a cap dels tres ni de fills que hagueren pogut tindre els nomena en el testament. Semblant desgràcia va patir Josep en el seu matrimoni: no sols no va tindre descendència masculina, sinó que, cap de les quatre filles hagudes del seu matrimoni amb Anna Maria Albero va arribar a fer els dos anys.

Les extraordinàriament adverses circumstàncies personals expliquen el contingut del testament, en el que els dos grans beneficiats van ser l'única germana viva, Vicenta Ripoll Borja, nascuda en 1608, i el seu cosí germà, Bertomeu Escales Ripoll, soci i mà dreta d'absoluta confiança.

El cas de Bertomeu és singular per diversos motius: era cosí germà de Josep, per ser fill de la germana d'aquest, Elisabet Ripoll però a més, era un home molt jove, un adolescent. En el registre de casament, que és de l'any 1641, diu que era “de menor edat”, així que, com segons les disposicions forals del regne de Valencia, la majoria d'edat arribava als vint-i-cinc anys, apurant al màxim, suposem que en 1641 tindria vint-i-quatre, i hauria nascut en 1617. Quan Josep Ripoll, el seu cosí, va fer testament en 1634, en el que diu d'ell que Bertomeu era el seu competent soci, en el que tenia tanta confiança que el va designar un *alter ego* que quedaria al front dels negocis. Ara bé, en aquell moment Bertomeu només tindria dèsset anys, molt jove per a dur endavant les regnes dels negocis i les administracions dels arrendaments, i potser els Furs no li permetien competències legals pròpies d'un adult. Ho apuntem ací com una situació poc convencional, a l'espera que en un futur es trobe una explicació més ajustada.

Detall del registre del casament de Bertomeu Escales, fill de Benet, amb Honorada Borja Gil, *Quinque Libri* de la Seu de Xàtiva. 23 d'octubre de 1641.

L'altre personatge singular en relació al testador era la seua esposa Anna Maria Albero, de la qual desconeguem el segon cognom i, per tant, a quina branca dels Albero pertanyia, no obstant, observant les pautes de l'època, que els Borja i els Guitart també seguien, de concertar matrimonis entre famílies de semblant estatus socioeconòmic que sovint vivien en la casa del costat, o en front, o molt pròximes, creiem que podria pertànyer als Albero, doctors en lleis, que vivien a l'altra banda del mateix carrer.

Potser el fet de no donar-li un hereu, unit a les morts successives de les quatre filletes, haurien generat problemes en el matrimoni. En qualsevol cas, en les disposicions testamentàries, Josep Ripoll es va ajustar escrupolosament als Furs: la devolució de la dot i el creix, la concessió d'una pensió vidual i l'usdefruit del domicili conjugal, amb l'aixovar i moblatge, sempre i quant no es tornara a casar, situació ben probable per ser ella jove. Dita condició de la permanència en la viudetat es repeteix en molts testaments, per raó que el patrimoni i béns del marit, cas de no haver descendents, no podien passar a ser usats per un

nou espòs, sinó que havien de retornar al cos de l'herència del testador i anar a mans de l'hereu universal. Cada cònjuge disposava dels seus béns aportats al matrimoni.

La gran beneficiària del testament i de la fortuna de Josep Ripoll va ser la seua única germana, Vicenta. Repassant la trajectòria, Vicenta Ripoll representa un clar exemple de l'esperit clànic dels llinatges, i personifica els avantatges de concentrar patrimoni en un membre de la família. Simplificant, perquè és evident que la casuística era diversa i els patrimonis de molt variades entitats, si un patrimoni era molt crescut, com en les grans cases nobiliàries, hi havia prou per a repartir entre els hereus, els quals, ben dotats, enllaçaven amb fills d'altres importants cases. Però si el conjunt de béns i herència d'un membre d'un llinatge en ascens era notable però no immens, s'optava per concentrar-lo en un hereu per a que, almenys un, alçara el vol. En Xàtiva van haver nombrosos exemples en totes les etapes de l'Antic Règim, sense ser exhaustiu: algunes de les branques dels Agulló, Aparici, Albero, Cebrià, Cerdà, Chaves, Guitart, Llaudes, Llinàs, Menor, Ortoneda, Pelegero o Texedor, van ascendir fulgurantment, mentre altres parents, no tan afavorits, quedaren desdibuixats i diluïts entre el gros dels menestrals o fins i tot dels llauradors.

Vicenta es va trobar amb tot al seu favor, perquè no només va heretar en 1636 al seu germà Josep, sinó també en 1650 a son pare, Joan Ripoll.³ Podria pensar-se que tenia en contra el fet de ser dona, perquè no es dedicaven als negocis, tractes i societats mercantils. Tal *inconvenient* no era tal perquè, una dona rica, recolzada en un sucós patrimoni, podia signar cartes matrimonials avantajoses, bé amb membres de la noblesa urbana, (Bellví, Despuig, Fenollet, Malferit, Pròxita, etc.), bé amb llinatges en notori ascens dins els estaments socials. En 1627, que tenia déneu anys, es va casar amb el cavaller Jaume Menor Texedor, soci del seu germà, amb el que va tindre tres filles, mortes totes d'infantil edat, i un fill pòstum, perquè Jaume, el marit, va faltar en 1637. Sembla com si els Ripoll estigueren destinats a extingir-se, com li havia passat a Josep Ripoll.

Va ser enviudar i aprèixer en escena Francisco Roca Ferrer, cavaller, lloctinent de governador, que descendia d'encimbellats llinatges xativalencs, tant per pare com per mare: de la saga dels governadors Ferrer, dels Ferriol, els Martí, els Roca, els Sanç i els Alós. Havia nascut en 1608 i als vint-i-nou anys, ja era tres vegades vidu. De la primera esposa, Anna Sanç de Sorió, filla del senyor de Sorió, va tindre un fill que va morir de poques setmanes; amb la segona, Eufràssia Texedor Vendrell, no consta cap fill; el matrimoni amb la tercera, Francisca Fenollet, filla del senyor de El Genovés, va durar menys de tres anys, i li deixà dos fills, morts albat.

En 1638 va fer un quart intent, en aquesta ocasió amb Vicenta Ripoll Borja, viuda rica, només amb un fillet menut, que no va tardar en morir també.⁴ I va ser la descendència d'aquest matrimoni la que va arribar més alt, i això que ella, a l'hora de ser rebuda en l'estament nobiliari, presentava l'obstacle de ser plebea.⁵ Aquell casament va ser un encert, la

³ Vegeu al *Diplomatari* el Doc. 16070924, que tracta de la declaració per justícia major de Xàtiva en 8 de febrer 1650, per la qual, tots los béns de Juan Baptiste Ripoll, ciutadà, per *mediam personam* de Joseph Ripoll, ciutadà, pertanygueren a donya Vicenta Ripoll de Roca. I també el Doc. 16801230-16810111 que tracta de l'inventari dels béns del senyor de El Genovés, el qual, en un dels ítems, diu: "Enaprés, ab declaració feta y provehida per lo justícia major de dita ciutat de Xàtiva en díhuit de febrer mil sis-cents-cinquanta, ab la qual fench declarat que tots los béns, drets y herència que quòndam foren del dit Joan Batiste Ripoll, ciutadà, haver pertanygut y pertànyer a donya Vicenta Ripoll."

⁴ Vegeu al *Diplomatari* el Doc. 16440720, que és una certificació feta pel notari Tomàs Cabanes de la resolució del justícia de Xàtiva a la instància presentada per Francesc Menor i els germans Antoni Menor Santguillem, degà de la Seu, i Gregori Menor Santguillem, en la que reclamaven tenir dret a heretar a Jaume Menor Ripoll, fill i hereu de Jaume Menor Texedor i de Vicenta Ripoll, mort als tres anys.

⁵ Quan el seu fill, Pedro Roca Ripoll, va tramitar l'expedient per obtenir l'hàbit de cavaller de Montesa, l'ordre militar va haver de fer una excepció, "Dispensado en la villanía de la madre". "Va entrar en l'Orde amb dispensa del papa per falta de noblesa en la família de la mare (30-V-1668, Climent IX)". CERDÀ BALLESTER, Josep. "Els

proba de com les bones dots facilitaven el camí per ascendir a la petita noblesa urbana i a la titulada.

3.- TRANSCRIPCIÓ DEL TESTAMENT I NOTES

Doc. 16340421

1634, 21 d'abril. Xàtiva

Arxiu del Col·legi Seminari del Corpus Christi. València.

Protocols Notarials 1600-1799. Notari Onofre Blai Borja. 13502-1634)

Testament de Josep Ripoll Borja, ciutadà, rebut en 1634 per Onofre Blai Borja, notari, en el qual disposava ser soterrat en el convent de caputxins de Xàtiva, en el que ell sufragava la sagristia, així com el protocol i assistents de convents i confraries al seu soterrar, obres pies, misses i deixes a les institucions caritatives i assistencials de la ciutat. Va nomenar marmessors al president del convent de Montsant, al seu cunyat Jaume Menor i al notari Onofre Blai Borja, marit d'una tia del testador. Va ordenar la devolució de la dot i creix a l'esposa Anna Maria Albero, una bona pensió i l'usdefruit de la casa, aixovar i mobles, de vida d'aquella, beneficis que cessarien si ella es tornava a casar. Va disposar també diversos llegats a parents, així com la condonació de deutes, en especial a les existents entre el seu cosí Bertomeu Escalles, a que va deixar al front de tots els negocis que duien conjuntament- Va deixar llegats a sa tia Vicenta Ripoll Borja, a més de nomenar-la en hereua universal. El testament va ser publicat pel mateix notari en octubre de 1636, dos dies després de la mort del testador.

Die XXI, mensis aprilis anno a Nativitate Domini MDCXXXIII

En nom de Nostre Senyor Déu Jhesuchrist y de la Santíssima e humil Verge Maria, mare sua, advocada mia y de tots los pecadors, molt piadosa, amén.

Sàpien tots com yo, Jusep Ripoll, ciutadà, habitador de la present ciutat de Xàtiva, estant mal de greu malaltia corporal, de la qual tempch morir, estant, emperò, per la gràcia de mon Déu y Senyor, en mon bon seny, clara e distincta paraula, y ab tal disposició que bé puc fer y ordenar mon últim y darrer testament. Pensant no y ha cossa més certa que la mort e més inserta que la ora de aquella, per la qual rahó, tota sàbia persona deu disposar de sí y de sos béns, per ço que, si la mort vingués sobtadament, com a molts esdevé, no constringa la persona morir intestada.

En e per amor de açò, convocats e pregats los notari y testimonis infraescrits, en presència de aquells, fas y ordén mon últim y darrer testament, última y darrera voluntat mia, en e per la forma següent:

E primerament, vull, ordén e man que, tots mos deutes, torts e injúries sien pagats y restituïts, pagades y restituhides aquelles; emperò y aquelles que es mostrarà yo ser deutor y obligat, for de ànima y bona consiència, sobre açò benignament observat.

Íttem, vull, ordén e man que, quant Nostre Senyor serà servit de portar-se'n la mia ànima per al seu sant y beneyt regne, lo meu cos sia vestit del àbit de Sent Francés capugí, prenint aquell del convent des capugins de Sant Fransés de la present ciutat de Xàtiva. Lo qual vull sia soterrat en dit convent dels capugins, en lo vas de la església de dit convent, ha hon se solen y acostumen soterrar los frares de dit convent, per al qual e fet e tinch llicència

cavallers i religiosos de l'orde de Montesa en temps dels Àustria (1592-1700). Tesi doctoral U.V. 2012. Pàg. 1303. Descendents o emparentats amb dits descendents són, entre altres: els comtes de Ròtova, els marquesos de la Romana i els de Malferit, els comtes d'Almodóvar i personatges tan impensats com el general Armada.

demanada y obtesa del pare provinsial dels capugins de Sant Fransés. La qual dita mia sepultura vull sia feta ab lo general de canonges y capellans de la col·legial de la present ciutat de Xàtiva, y de tots los demás capellans que voldran anar en dit soterrar, ab intervenció de les lloables confraries de la Santa Vera Creu de la Sanch de Nostre Senyor, de la Santíssima Mare de Déu del Hospital y de la Puríssima Concepció, de les quals confraries yo so confrare, y acompanyament dels frares de Sent Domingo, Sent Francés, Sent Agustí y del Carme de la present ciutat.

Y, axí mateix, vull, ordén e prech que, los frares de tots los convents de la present ciutat vinguen lo dia del meu enterro a dir y fer un respons ahon estarà lo meu cadàver, pagant ad aquells la caritat acostumada.

Ítem, prech de mos béns, per ànima mia y de mos fels difunts y per obs de fer la dita mia sepultura y pagar tots los gastos, pompes y funeràries de aquella caritat del àbit, responsos, confraries y tot lo demás que serà menester per a fer dita mia sepultura, huit-centes lliures, moneda reals de València, les quals vull sien distribuïdes per mos marmesors en la forma següent:

Primerament, sia presa tota la quantitat que menester serà per a pagar la mia sepultura, gastos, funeràries de aquella, àbit, confraries y funeràries de aquella, y pompes, com dit és.

Ítem, que es diguen lo dia de la mia mort, y sinó el dia del meu enterro, totes les mises resades que es pugen dir y selebrar per los preveres de la Seu y per los altres preveres en les parròchies y en totes les esglésies de tots los convents de la present ciutat de Xàtiva, la caritat de les quals vull sia treta e pagada de dites huit-centes lliures.

Ítem, que es donen a la administració dels pobres vergonyants de la present ciutat vint-y-cinc lliures per caritat.

Ítem, a la administració dels pobres del Espital de la present ciutat, altres vint-y-cinch lliures per caritat.

Ítem, als pobres de la⁶ presó de la present ciutat, deu lliures per caritat.

Ítem, de dita quantitat sien donades al frare Tomàs Pasqual, president de Montsant, confesor meu, cent lliures, per a que en dita quantitat me selebre y fasa selebrar mises per ànima mia, com yo de aquells confie.

Ítem, sien donades a mossén Gaspar Borja, prevere, cinquanta lliures per a que diga y selebre mises per ànima mia y de mos fels difunts.

Ítem, sien donades a frare Cristòfol Borja, del àbit de Sent Domingo, vint-y-cinc lliures per a que m selebren mises per ànima mia y de mos fels difunts; y tota la restant quantitat de dites huit-centes lliures, vull, per dits marmesors, sia distribuïda en fer dir y selebrar tantes mises com dir y selebrar se poran en los altars, esglésies e preveres que a dits mos marmesors ben vist los serà, sens que se'ls puga fer contradictió alguna.

Ítem, dexe, nomene y asigne en marmesors meus e del present meu testament executors al dit frare Thomàs Pasqual, del orde de Sant Bernat, president en lo convent de Monsant de la present ciutat de Xàtiva, Jaume Menor, cavaller, cunyat meu, y a Nofre Blay Borja, notari, habitants de la present ciutat de Xàtiva. Als tres junts y a qualsevol de aquells, per mort, absència o nolència del altre o altres de aquells, als quals o al qual done y conferixch ample e bastant poder, pugen pendre tants de mos béns aquells aparrà y ben vist los serà; y aquells vendre, alienar y transportar a la persona o persones que els aparrà, e per los preu e preus que ben vist los serà aquells distribuir en les coses pies per mi, en lo present meu testament

⁶ Text afegit a la part superior de la fulla, sense relació amb el testament: "Septimus quaternus prothocolium Onofri Blasi Borja, notarii publisi civitatis et regni Valencie, de anno MDCXXXIII.

dispostes. Les quals vendes puguen fer y fasen en mà e poder de qualsevol notari, ab les clàusules nesesàries y en semblants actes posar acostumades.

Tot lo qual puguen fer y fasen de sa pròpria autoritat, y decret, sens autoritat de jutge ni official alguns en dany de sos béns.

Ítem, done, dexe y llegue a Thomàs Ripoll, ciutadà, oncle meu, una gramalla de vayeta per a dol.

Ítem, done, dexe y llegue a Jaume Menor, cavaller, cunyat meu, una gramalla de vayeta per a que porte dol per mi.

Ítem, don, dexe y llegue a Berthomeu Escales, cosin germà meu, una gramalla de vayeta per a que porte dol per mi.

Ítem, done, dexe y llegue a Nofre Blai Borja, notari infrascrit, oncle meu, una gramalla de vayeta per a que porte dol per mi.⁷

Ítem, done, dexe y llegue a Maria Borja Alonso, muller de Marcos Alonso, cavaller, neboda mia,⁸ cinquanta lliures, reals de València per a dot y per qualsevol part de llegítima tinga o pretenga tenir en mos béns.

Ítem, done, dexe y llegue a Berthomeu Escales, mercader, cosin jermà meu, y el fas franch de totes e qualsevol quantitat e peces mies que aquest, al fi de la mia mort me serà deutor, així per lo arrendament de Bèlchida que aquest administra, com per rahó del arrendament de Bellús, com per rahó de qualsevols esmersos que entre nosaltres y haja agut y per qualsevol tracte que entre nosaltres y haja agut, volent que, en ninguna manera se li puga demanar ningun compte per rahó de dites cosses ni de ninguna de aquelles, perquè de tot lo que que se li pot demanar y alcansar, li'n fas llegat, a fer a ses voluntats.

Ítem, per quant Thomàs Borja, ciutadà, oncle meu, me és deutor de sent lliures, reals de València, ad aquell per mi prestades, de les quals me'n feu un albarà, vull no sien demanades a son hereu ni a altra persona per aquell, com li absolc dit deute. Y vull dit albarà sia esqueixat y cansellat.⁹

Ítem, dexe y llegue a Guiomar Garrido de Soler per los servisis que ad aquella e rebut, deu lliures, reals de València.

Ítem, dexe y llegue a totes les criades que al temps de la mia mort estaran en ma casa y servisi, deu liures a cascuna de aquelles y la soldada que se'ls darà.

Ítem, per quant yo tinch promés y ofert als pares capugins del convent que tenen en la present ciutat de Xàtiva, de fer una sagrestia en la església de dit convent, per a construhir la qual tinch algun pertret pagat y comensat aportar a dita obra y desije fer aquella, vull, ordén y man que, si yo de ma vida no hauré fet dita secrestia o altra obra per aquella, vull que ma herència tinga obligació de pasar avant y acabar dita obra y fer dita sagrestia, gastant en aquella fins la quantitat de dos-centes lliures, reals de València.

Ítem, done, dexe y llegue ha Visenta Borja, donsellà, tia mia, per bons servisis y moltes obligacions que ad aquella tinch y molts justs respectes, trenta lliures de renda per cascad any, per tots los dies de la vida de aquella¹⁰ y per un any après de sa vida, de les quals trenta lliures després de sa vida, puga dispondre de aquelles per la sua ànima y sepultura, per pagar-

⁷ El parentiu amb el notari Onofre Blai Borja li venia per part de l'esposa de dit notari, Margarita Borja Guitart.

⁸ Anna Maria Ripoll Borja, filla de Tomàs i Leonor, casada amb Marcos Alonso Royo, d'Aiora.

⁹ Vegeu el testament de Tomàs Ripoll en aquest mateix blog, rebut pel notari Onofre Blai Borja en 1626. Doc. 1626122.

¹⁰ Vicenta Borja Guitart, tia del testador, va morir en setembre de 1634, cinc mesos després de fet aquest testament.

li les quals li consigne, cascun any per tots los dies de la vida ad aquella y per un any après son obte, tots aquells do-centes sous censals que'm fa y respon la present ciutat de Xàtiva, en (*blanc*) del mes de (*banc*), que foren venuts per Vicent València, *tunch* síndic de dita ciutat al quòndam Juan Batiste Ripoll, pare meu, ab acte rebut per Juan Benet Monfort, notari, escrivà de dita Sala, en XIII de noembre, any MDCCXXIII, los quals me solen respondre en baldufari de la mercaderia.

Ítem, de tots aquells quatre-centes sous censals que dita ciutat me fa y respon en trenta de janer, los quals foren venuts y carregats per Juan Miquel, notari, síndich de dita ciutat, dona Catalina Sans de Ferrer, ab acte per Juan Benet Monfort, notari, en XXVIII de janer del any mil cinch-centes noranta nou, e les quals trenta trenta lliures de renda, dita Vicenta Borja y a en dites dos pencions cascun any, es seguexca y cobre cascun any de la dita ciutat, en virtut del present llegat y consignació, sens haver menester ni intervenció de mon hereu ni de altra persona, com ab lo present llegat li done y confereixc tot lo poder nesesari per a cobrar y fermar àpoques y qualsevols altres cauteles necesàries y oportunes, comensant a cobrar la primera paga, la que caurà primer après los dies de ma fi. En lo qual llegat de dites trenta lliures de renda vull se compreguen les deu lliures de renda li te dexades la quòndam Anna Borja, mare mia y yo com a hereu de aquella li tinc obligació de pagar.

Ítem, vull, ordén e man sia fet pagament a Maria Albero, molt amada muller mia, axí de sa dot com de son escreix, segons és de justícia; a la qual dita Maria Albero done, dexe y llegue dos-centes cinquanta lliures, reals de València, les quals li sien donades en contans, en continent après los dies de ma fi. E les quals li deixe, axí per dols com per les vestes, medio e res que pot pretendre, e per qualsevols interesos e reinteresos que tinga e puga pretendre y alcansar del temps que lo quòndam Batiste Ripoll, pare meu, li fon tutor y curador.

Ítem, done y llegue a dita Maria Albero, molt amada muller mia, cinquanta lliures de renda cascun any, per tots los dies de la vida de aquella, e més, li dexe y llegue lo estatje y habitació y usufruyt de la mia casa, en la qual yo de present habite, que stà en la present ciutat de Xàtiva, en lo carrer de la Correjeria Ampla; afronta en casa del doctor Miquel Vanyon y ab casa mia pròpia que tinch llogada, y tots los béns mobles y alaxes de casa que aquella haurà menester per a son servisi. Los quals vull senyale y asigne Vicenta Borja, tia mia, la qual confie estarà en companyia de la dita muller mia durant son viduatje. En la qual electió de dits béns mobles vull no se es fasa ni puga fer contradicció alguna. Lo qual llegat de dites cinquanta lliures de renda, estatje y usufruyt de casa, servisi y usufruyt de béns mobles a dita muller mia dexe y llegue vivint aquella casta y sens marit, y no de altra manera.¹¹ E casant-se, sese dita renda y dits béns mobles tornen a la mia herència del modo que es trobaran.

Ítem, per quant yo he tingut lo habituallament de les carns desta ciutat en companyia de Jaume Menor, cavaller, cunyat meu, y altres, y axí mateix so lo hu dels arrendadors del general y de altres arrendaments, dels quals se ha de pasar comtes y yo tinch molta confiansa de dit Berthomeu Escales, cosí meu, y te notísia de dites coses, vull y és ma voluntat que dits comptes dit Berthomeu Escales los pase y conte per ma part y en aquells represente ma persona. Los quals sia quals puga difinir per a pasar los quals y fer definició, li done tot lo poder que sia menester. E vull que me hereua, ni altri, per aquells, no puga fer ni fermar ninguna difinició de dits contes y aquella haja de pasar y estar al que dit Berthomeu Escales dirà y farà en dits comptes.

En tots los altres béns meus, mobles e immobles, sehents y per si movents, deutes, drets y acions mies e meus e a mi pertanyents, e pertànyer podents e devents, llun o prop, ara o en lo esdevenidor, per qualsevol via, títol, causa, manera y rahó, a mi fas e institueic hereua

¹¹ Maria Albero es va casar en abril de 1637 amb Pedro Sánchez Dalmau Anglesola, sis mesos després d'enviudar de Josep Ripoll.

mia, pròpria e huniversal y encara general, a Vicenta Ripoll de Menor, muller de Jaume Menor, cavaller, jermana mia, ha fer de dits béns y herència a ses pròpies, planes e llíbres voluntats, com a cosa pròpria de aquella; a la qual, encaridament, prech e vull que, en continent haja acceptat la mia, fasa inventaris de tots los béns en dita mia herència recaents.

Últimament, case e revoque, anhul·le e per casats, anul·lats e revocats he e vull haver, tots e qualsevols testament e testaments, codisils per mi enrere fets, en mà y poder de qualsevol notari, sots qualsevols calendari y sots expressió, encara que sien derogatòries. Les quals vull haver ací per inscrites y continuades, com si de llur sèrie y thenor posades y fosen.

Aquest és lo meu últim y darrer testament, última y darrera voluntat mia, lo qual vull valga y haja de valer per últim y darrer testament, última y darrera voluntat mia. E si per últim y darrer testament valer no porrà, valer no porrà, vull valga per drets de darrers codisils. Y si per dret de darrers codisils valer no porrà, vull valga y haja de valer per tota aquells millor via, fur, lley e privilegi que de justícia millor puixa e dega, e a la mia intenció millor se puixa aplicar.

Lo qual fon fet en la ciutat de Xàtiva, en vint y un dia del mes de abril del any de la Nativitat de Nostre Senyor Déu Jhesucrist de mil sis-cents trenta-quatre. Senyal de mi, Jusep Ripoll, ciutadà, que lo present meu testament lohe e aprobe, e prech ser portat ha degut efecte y real execució.

Presentes foren per testimonis a la ordenació y recepció del present testament, per dit testador pregats, Antoni Juan Trugillo, notari, Vicent Monllor, torner, y Esteve Gàrix, tintorer, habitants de la present ciutat de Xàtiva. Los quals, interrogat si conexien adit testador y estava aquell per a poder testar, y dispondre de sos béns, tot dixeren que sí. E interrogat dit testador si coneixia dits testimonis, deix que sí, y nomenà aquells per sos noms y cognoms; y yo, dit notari, coneguí a dits testador y testimonis y ells a mi, dit notari.

En après, en deu dies del mes de octubre del any MDCXXXVI, que fon lo sendemà del enterro del dit mort testador, en la casa hahon aquell habitava, que està en la present ciutat de Xàtiva, en la parròchia de Santa Maria, en lo carrer de la Corregeria Ampla, per mi, Nofre Blay Borja, notari rebedor del preinsert testament, instant Jaume Menor, cavaller, Visenta Ripoll de Menor, muller de dit Jaume Menor, e Maria Albero de Ripoll, viuda de dit Jusep Ripoll, testador, lo preinsert testament fonch lest e publicat de la primera línea fins la darrera, ab alta e clara veu. Lo qual, llest e publicat, dit Jaume Menor dix que acceptava y acceptà dita marmesoria; y dita Maria Albero, per tres vegades interrogada, a totes dix e respon que estava contenta de tot lo que havia fet y ordenat dit Jusep Ripoll, son marit, y así aceptava los dits llegats contenguts en dit testament; e dita Visenta Ripoll dix que acceptava la dita herència ab benefisi de inventari, per a fer lo qual protestava que temps no li precórrega y protestava de tot ço y quant li era lísit y permès.

E per quant en los codicils fets per dit testador en huyt dels present, en cas que sa muller estigués prenyada, dixava la herència al pòstumo, que dita acceptació feya sens dany de dita substitució. De totes les quals cosses, los dits requeriren fos rebut acte. Lo qual per mi, dit notari, fon rebut los dia, mes e any desús dits, sent presents per testimonis Gaspar Domingo Pardo, cavaller, y Guillem Metje, corredor de orella, habitants de la present ciutat de Xàtiva